

врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1394967>

14. Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час кримінального провадження. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 64-67.

15. Макаров М.А. Судовий контроль у кримінальному процесі: теоретичні та правові основи : дисер. ... доктора юридичних наук : спец. 12.00.09 : кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Київ, 2018. 495 с.

16. Ухвала слідчого судді Дніпровського районного суду м. Києва від 26 квітня 2023 року. Справа № 755/5417/23. Провадження № 1-кв/755/1156/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110648621>

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.43>

ЖИЛІН А.Е.

**НАУКОВА ПОЛЕМІКА ВІДНОСНО ОПИСУ ОЗНАК
ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ
БАНКІВСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ**

**SCIENTIFIC CONTROVERSY REGARDING THE DESCRIPTION
OF THE SIGNS AND PROPERTIES OF SEPARATE ELEMENTS OF THE CRIMINAL
CHARACTERISTICS OF FRAUD IN THE SPHERE OF THE USE
OF BANKING ELECTRONIC PAYMENTS**

Метою статті є дослідження опису ознак та властивостей окремих елементів криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Наукова стаття присвячена деяким аспектам розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Розглядається опис ознак та властивостей окремих елементів криміналістичної характеристики шахрайства визначеного виду. Зазначено, що дослідження обстановки вчинення шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів має значення як на початковому, так і на подальшому етапі розслідування. Зауважено про наявність таких підготовчих дій до вчинення шахрайства досліджуваного виду: підбір та підготовка певної електронно-обчислювальної техніки (ноутбук, комп'ютер, планшет тощо); розробка програмного забезпечення, необхідного для вчинення окремих видів шахрайства (фішинг, кардінг); вибір об'єкта шахрайських дій; вибір кола осіб, стосовно яких будуть вчинені шахрайські дії. На основі проведеного дослідження, зроблено висновок, що найбільш розповсюдженими способами вчинення шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів є фішинг та кардінг. Визначено, що мають місце наступні підготовчі дії до вчинення шахрайства досліджуваного виду: підбір та підготовка певної електронно-обчислювальної техніки (ноутбук, комп'ютер, планшет тощо); розробка програмного забезпечен-

ня, необхідного для вчинення окремих видів шахрайства (фішинг, кардінг); вибір об'єкта шахрайських дій; вибір кола осіб, стосовно яких будуть вчинені шахрайські дії. З'ясовано наступні заходи приховування шахрайських дій визначеного виду: застосування трансформації ідентифікатора місця знаходження устаткування, за допомогою якого вчинюються шахрайські дії; надання неправдивих показань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів; ліквідація устаткування, що засовувалось для вчинення шахрайських дій; відмова від дачі показань. Визначено наступні місця вчинення шахрайства: місця розташування електронно-обчислювальної техніки, з якої здійснюються шахрайські дії (ноутбук, постійне комп'ютерне обладнання, телефон, планшет); місця розташування банкоматів, банків, де проводилися банківські електронні платежі; місце розташування жертви, яка виявила факт вчинення шахрайських дій при проведенні банківських електронних платежів.

Ключові слова: *шахрайство, сфера використання банківських електронних платежів, розслідування, спосіб вчинення, фішинг, кардінг, обстановка вчинення, слідча (розшукова) дія.*

The purpose of the article is to study the description of the signs and properties of individual elements of the forensic characteristics of fraud in the field of using bank electronic payments. The scientific article is devoted to some aspects of fraud investigation in the field of using bank electronic payments. A description of the signs and properties of individual elements of the forensic characteristics of fraud of a certain type is considered. It is noted that the study of the situation of committing fraud in the field of the use of bank electronic payments is important both at the initial and at the subsequent stage of the investigation. The presence of the following preparatory actions before committing fraud of the investigated type was noted: selection and preparation of certain electronic computing equipment (laptop, computer, tablet, etc.); development of software necessary for committing certain types of fraud (phishing, carding); selection of the object of fraudulent actions; selection of the circle of persons against whom fraudulent actions will be committed. On the basis of the conducted research, it was concluded that the most widespread ways of committing fraud in the field of using bank electronic payments are phishing and carding. It was determined that the following preparatory actions take place before committing fraud of the investigated type: selection and preparation of certain electronic computing equipment (laptop, computer, tablet, etc.); development of software necessary for committing certain types of fraud (phishing, carding); selection of the object of fraudulent actions; selection of the circle of persons against whom fraudulent actions will be committed. The following measures to hide fraudulent actions of a certain type have been clarified: application of the transformation of the identifier of the location of the equipment, with the help of which fraudulent actions are committed; providing false testimony during individual investigative (search) actions, secret investigative (search) actions and other procedural measures; liquidation of the equipment used to commit fraud; refusal to testify. The following places where fraud was committed were determined: locations of electronic computing equipment from which fraudulent actions are carried out (laptop, permanent computer equipment, phone, tablet); locations of ATMs, banks, where bank electronic payments were made; the location of the victim who discovered the fact of committing fraudulent actions when making bank electronic payments.

Key words: *fraud, scope of use of bank electronic payments, investigation, method of commission, phishing, carding, circumstances of commission, investigative (search) action.*

Постановка проблеми. Кожен елемент криміналістичної характеристики має своє індивідуальне значення для структури в цілому та побудови кореляційних зв'язків зокрема. Практичне значення вказаної категорії полягає у допомозі уповноваженим особам, які беруть участь у розслідуванні окремих протиправних діянь, шляхом використанню відомостей, що визначені нами як ознаки та властивості окремих її елементів. Вказаною інформацією можливо скористатися при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та

інших процесуальних заходів. Крім того, їй необхідно застосовувати під час побудови версій та аргументації відповідних слідчих ситуацій. Тобто дослідження та надання відповідної характеристики кожному елементу криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів має значення для корегування початкового етапу кримінального провадження.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вивченням криміналістичної характеристики правопорушень, її характеристики та структури займалися такі відомі науковці як В. П. Бахін, В. К. Весельський, А. В. Іщенко, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, М. В. Салтєвський, Р. Л. Степанюк, К. О. Чаплинський, Л. Д. Удалова, В. Ю. Шепітько та інші. Але потрібно зазначити, що наше дослідження є комплексним підходом до вивчення окремих характеристик шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів.

Метою даної статті є дослідження опису ознак та властивостей окремих елементів криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів.

Виклад основного матеріалу. Основним елементом криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів, безумовно, є спосіб його вчинення. З приводу вказаної О. Н. Колесніченко вказував, що до її складу входить спосіб підготовки до вчинення протиправного діяння, спосіб безпосереднього вчинення та спосіб його приховування. Крім того, науковець акцентував увагу на тому, що вказані складові можуть бути реалізовані в різний час, різними особами та мати різне кримінально-правове значення [1, с. 9–11]. А вже В. А. Овечкін характеризує вказану категорію як сукупність способів по його підготовці, вчиненню і приховуванню, причинно зумовлених чинниками зовнішнього середовища і властивостями особи [2, с. 9].

Як доречно зазначила Н. В. Павлова, зазначений елемент є головним та єднальним, «...за допомогою якого можна дослідити виявлені у процесі аналізу зв'язки між всіма структурними елементами криміналістичної характеристики злочину» [3, с. 20]. Зі свого боку, В. В. Тіщенко до змісту способу вчинення злочину зараховує «...комплекс діянь злочинця з підготовки, вчинення і приховування злочину, обумовлених метою злочинного діяння, властивостями особи злочинця й обстановкою (об'єктивними і суб'єктивними факторами), результати яких відбиваються на матеріальних та інтелектуальних слідах, що характеризують психічні й фізичні риси особи злочинця» [4, с. 18]. Як бачимо, всі перераховані науковці вважають, що спосіб вчинення злочину є сукупністю дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховування протиправного діяння. Вказану позицію ми також поділяємо і, відповідно, будемо розглядати вказаний елемент криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів шляхом опису ознак та властивостей визначених складових.

Першою складовою є підготовка до вчинення кримінального правопорушення. Доречною вважаємо думку К. Зайця, який вказував на те, що основні проблеми у відповідних уповноважених осіб виникають на стадії прийняття рішення про відкриття кримінального провадження, коли необхідно встановити ознаки складу протиправного діяння. Науковець наголошує, що труднощі пов'язані з потребою прийняти ключове процесуальне рішення на підставі аналізу дуже обмеженої інформації про подію. Як висновок, автор говорить про те, що навіть у рамках відкритого кримінального провадження дуже складно сформулювати систему доказів наявності злочинного наміру в діях шахрая [5, с. 207]. Тому, на нашу думку, необхідно дослідити, які підготовчі дії були вчинені шахраєм.

В свою чергу, Т. В. Коршикова серед підготовчих дій до вчинення шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки, виокремлює наступні: «...1) вчиненню шахрайства сприяв несанкціонований доступ до ЕОТ; 2) вчинення шахрайства здійснювалось з використанням шкідливих програмних чи технічних засобів; 3) вчиненню шахрайства сприяло розповсюдження рекламної чи іншої продукції про предмет посягання (надання послуг)» [6, с. 132].

На основі аналізу анкетування респондентів, був зроблений висновок, що мали місце наступні підготовчі дії до вчинення шахрайства досліджуваного виду:

- підбір та підготовка певної електронно-обчислювальної техніки (ноутбук, комп'ютер, планшет тощо);
- розробка програмного забезпечення, необхідного для вчинення окремих видів шахрайства (фішинг, кардінг);
- вибір об'єкта шахрайських дій;
- вибір кола осіб, стосовно яких будуть вчинені шахрайські дії.

Стосовно безпосереднього способу вчинення шахрайських дій, зазначимо наступне. Так, наприклад, С. В. Самойлов порадив «...класифікувати способи вчинення досліджуваних шахрайств за наступними підставами: а) шахрайства, які пов'язані із купівлею/продажем у мережі «Інтернет»; б) шахрайства, сутність яких полягає в отриманні коштів (майна) шляхом надсилання листів чи повідомлень; в) шахрайства, які для заволодіння коштами (майном) потребують розробки та розміщення в мережі «Інтернет» дублікатів або вузькоспеціалізованих сайтів для надання псевдопослуг; г) шахрайства, які спрямовані на отримання персональних (реєстраційних) даних (так званий «фішинг»); д) шахрайства, пов'язані з обігом електронних грошей; е) шахрайства, для вчинення яких використовується спеціалізоване та/чи шкідливе програмне забезпечення; є) «комбіновані способи шахрайств» [7, с. 4].

А вже О. В. Кришевич запропонував способи шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, розділити на такі групи: («...1) способи незаконного доступу до банківських рахунків, пов'язані з використанням розрахунків платіжними дорученнями; 2) способи вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним доступом до банківських рахунків, пов'язані з використанням операцій у сфері обігу банківських платіжних карток; 3) способи вчинення кримінальних правопорушень, пов'язані з використанням інших засобів доступу до банківських рахунків. Йдеться, наприклад, про: внесення неправдивих відомостей до автоматизованої системи банківської установи; розміщення фіктивного повідомлення на електронній дошці оголошень або інтернет-аукціоні; несанкціоноване втручання в роботу бортового комп'ютера транспортного засобу з метою ввести в оману щодо показників» [8, с. 82].

В свою чергу, С. С. Чернявський акцентує увагу на тому, що «...дослідження способів учинення шахрайств шляхом незаконних операцій з використанням ЕОТ виступає своєрідним «ключем» до описання інших значущих елементів криміналістичної характеристики» [9, с. 9]. Зі свого боку, І. О. Коваленко основними способами вчинення шахрайства в сфері банківських електронних платежів в Україні виокремив наступні: «...фішинг; сніфферінг; вішинг; кардінг» [10, с. 139].

На основі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що найбільш розповсюдженими способами вчинення визначеного виду шахрайства є фішинг та кардінг.

Стосовно особливостей приховування, то, наприклад, І. О. Коваленко визначив, що «...шахрай використовували наступні способи приховування своєї протиправної діяльності: використання зміни ідентифікатора місця знаходження свого обладнання; знищення обладнання, яке використовувалось для вчинення кримінальних правопорушень; надання неправдивих показів під час проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів; відмова від дачі показань» [11, с. 146].

З приводу приховування шахрайських дій визначеного виду, то на основі дослідження опитування респондентів, є можливість визначити наступні заходи: застосування трансформації ідентифікатора місця знаходження устаткування, за допомогою якого вчинюються шахрайські дії; надання неправдивих показань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів; ліквідація устаткування, що застосовувалось для вчинення шахрайських дій; відмова від дачі показань.

Говорячи про обстановку вчинення кримінального правопорушення вважаємо за необхідне визначитись з її поняттям. Зокрема, Ю. І. Ільченко визначила, що перед уповноваженою особою стоїть завдання в ході огляду місця події встановити початковий стан цієї структури з метою з'ясування початкових змін в обстановці, які відбулися в результаті вчинення протиправного діяння. Автор зробив висновок, що це свого роду розумове, з допомогою логічного мислення, проникнення у механізм протиправного діяння по матеріальній обстановці, яке можливе за уважного і цілеспрямованого вивчення обстановки події [12, с. 9].

Зі свого боку, О. В. Сіренко, ведучи мову про визначений елемент криміналістичної характеристики, вказала на те, що «...до обстановки вчинення злочину найбільш доцільно включити місце і час вчинення злочину; об'єкт і предмет злочинного посягання; склад учасників; матеріальні елементи оточуючого середовища; зв'язки, що існують між вказаними елементами і іншими елементами криміналістичної характеристики» [13]. Ми не можемо погодитись з наведеною позицією вченої, адже крім безпосередньо складових обстановки вчинення протиправного діяння (час; місце; зв'язки, що існують між ними), О. В. Сіренко привела елементи, які взагалі їй не притаманні (склад учасників; матеріальні елементи оточуючого середовища).

А вже В. Д. Берназ на основі проведеного дослідження обстановки вчинення крадіжок зараховував до її структури наступні складові: а) матеріальне середовище, інакше кажучи: час,

місце, об'єкт, макро- і мікропогодні умови; б) організаційно-управлінське середовище, інакше кажучи: виробничо-функціональні об'єкти, правоохоронні елементи; в) соціально-психологічне середовище, інакше кажучи: мікроклімат у колективі за місцем роботи, ціннісну орієнтацію, психологічну обстановку за місцем проживання [14, с. 45]. Підтримує вказану позицію й В. А. Динту, зазначаючи, що до обстановки вчинення протиправного діяння відноситься система відомостей, які відображають матеріальні, мікро-соціальні та морально-психологічні умови його підготовки, вчинення та приховування [15, с. 8].

В свою чергу, О. О. Астахова вказувала, що для фахівця-криміналіста обстановка вчинення протиправного діяння є важливим джерелом, яке важко відтворити з метою отримання об'єктивної первинної інформації про подію злочину та особу злочинця, яка його вчинила. Авторка також зазначала, що для кримінолога вказана категорія є вихідним матеріалом для розробки і запровадження профілактичних заходів та запобігання протиправним діянням. А стосовно особи, яка застосовує закон, вчена вказує на такі аспекти: «...з позиції загальної теорії складу злочину; в індивідуалізації суспільно небезпечного діяння; в розмежуванні злочину від іншого аналогічного правопорушення; в розмежуванні суміжних злочинів; для з'ясування умов кримінальної відповідальності; з позиції необхідності характеризувати самі (конкретні) зовнішні ознаки суспільно небезпечного; з позиції характеристики умов вчинення суспільно небезпечного діяння (тобто в яких умовах відбувається суспільно небезпечне діяння)» [16, с. 90].

З приводу обстановки вчинення шахрайства у сфері банківських електронних платежів та суміжних протиправних діянь, доречним вважаємо Б. В. Черняхівського, який вказує, що «...середовище вчинення злочину, пов'язаного із застосуванням комп'ютерних технологій, умовно можна поділити на матеріальне (комп'ютерно-технічне устаткування, приміщення, у якому воно знаходиться) і нематеріальне інформаційне середовище в цифровій (електронній) формі» [17, с. 59].

Ми підтримуємо І. О. Коваленка, який наголосив на тому, що «...обстановку вчинення шахрайства в сфері використання банківських електронних платежів слід розглядати як у фізичному сенсі, із врахуванням місця знаходження комп'ютерно-технічного устаткування, з якого здійснювалися шахрайські дії, так і як віртуальний простір, в якому передавалася та зчитується цифрова інформація» [18, с. 78]. Отже, зазначену категорію варто досліджувати через аналіз особливостей місця вчинення визначених діянь, а також умов, в яких вони реалізовувалися.

З приводу місця вчинення досліджуваного виду шахрайства, вважаємо за необхідне привести твердження Л. Брича, який вказував на те, що при визначенні місця його вчинення потрібно визначитись з наступними аспектами: «...1) чи охоплюється поняттям «місце вчинення кримінального правопорушення» лише місце вчинення шахрайства – розташування ЕОТ за місцем проживання (роботи) злочинця чи за місцем проживання потерпілої особи; 2) чи поширюється поняття місце вчинення шахрайства на місцезнаходження інших ознак складу кримінального правопорушення; 3) як відрізнити випадки, коли певні просторові характеристики є місцем вчинення суспільно небезпечного діяння й, відповідно, самостійною ознакою шахрайства – місцем його вчинення, від випадків, коли ті чи інші просторові характеристики стосуються інших ознак складу шахрайства» [19, с. 269].

Зі свого боку, С. В. Самойлов серед місць вчинення досліджуваних діянь виокремлює наступні: місцезнаходження банкоматів (магазин, вулиця тощо); місцезнаходження підключених до мережі «Інтернет» комп'ютерних систем (місце роботи, навчання, проживання, «Інтернет-кафе», зона вільного підключення до мережі «Інтернет» із використанням технології «Wi-Fi» - так звані «FreeWi-Fi-zone» гомо); місцезнаходження установ, де впроваджено системи розрахунків за допомогою пластикових кредитних карток [20, с. 8].

На основі вивчення матеріалів кримінальних справ та проваджень нами було визначено наступні місця вчинення шахрайства у сфері банківських електронних платежів: місце розташування електронно-обчислювальної техніки, з якої здійснюються шахрайські дії (ноутбук, постійне комп'ютерне обладнання, телефон, планшет) – 53%; місце розташування банкоматів, банків, де проводилися банківські електронні платежі – 15%; місце розташування жертви, яка виявила факт вчинення шахрайських дій при проведенні банківських електронних платежів – 24%.

Висновки. Підводячи підсумок, зазначимо, що дослідження обстановки вчинення шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів має значення як на початковому, так і на подальшому етапі розслідування. Зауважено про наявність таких підготовчих дій до вчинення шахрайства досліджуваного виду: підбір та підготовка певної електронно-обчислювальної техніки (ноутбук, комп'ютер, планшет тощо); розробка програмного забезпечення, необхідного для вчинення окремих видів шахрайства (фішинг, кардінг); вибір об'єкта шахрайських дій; вибір кола осіб, стосовно яких будуть вчинені шахрайські дії. На основі проведеного дослідження,

зроблено висновок, що найбільш розповсюдженими способами вчинення шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів є фішинг та кардінг. З'ясовано наступні заходи приховування шахрайських дій визначеного виду: застосування трансформації ідентифікатора місця знаходження устаткування, за допомогою якого вчинюються шахрайські дії; надання неправдивих показань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів; ліквідація устаткування, що засовувалось для вчинення шахрайських лій; відмова від дачі показань. Визначено наступні місця вчинення шахрайства: місця розташування електронно-обчислювальної техніки, з якої здійснюються шахрайські дії (ноутбук, постійне комп'ютерне обладнання, телефон, планшет); місця розташування банкоматів, банків, де проводилися банківські електронні платежі; місце розташування жертви, яка виявила факт вчинення шахрайських дій при проведенні банківських електронних платежів.

Список використаних джерел:

1. Колесниченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : лекция. Харьков : Харьк. юрид. ин-т. 1976. 32 с.
2. Овечкин В. А. Расследование преступлений, скрытых инсценировками : учеб. пособие. Харьков : Юрид. ин-т, 1979. 86 с.
3. Павлова Н. В. Розслідування шахрайства при укладанні цивільно-правових угод щодо відчуження житла : монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2008. 176 с.
4. Тищенко В. В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насилницьких злочинів : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 34 с.
5. Заяць К. Особливості сучасних форм вчинення шахрайств та їх криміналістичне значення. *Підприємство, господарство і право*. № 11. 2017. С. 207–210.
6. Коршикова Т. В. Способи вчинення шахрайств із використанням електронно-обчислювальної техніки як елемент їх криміналістичної характеристики. *Visegrad journal on human rights*. 2020. № 4. С. 129–135.
7. Самойлов С. В. Способы совершения мошенничества, связанного с куплей/продажей с использованием сети Интернет (криминалистический аспект). *Закон и жизнь*. 2013. № 8/3 (260). С. 175–175.
8. Кришевич О. В. Шахрайство у сфері обігу банківських платіжних карток: кримінально-правовий аспект. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали X Всеукр. наук.-теоретичної конф. (Київ, 22 листоп. 2019 р.). Присвячено пам'яті професора П. П. Михайленка. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 81–84.
9. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2010. 34 с.
10. Коваленко І. О. Криміналістичний аналіз шахрайства у сфері банківських електронних платежів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5 (34). С. 137–140.
11. Коваленко І. О. Окремі питання визначення обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертизи*: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 28 трав. 2021 р.). Дніпро: ДДУВС, 2021. С. 145–147.
12. Ильченко Ю. И. Тактические приемы исследования обстановки места происшествия : автореф. дис. канд. юрид. наук. Алма-Ата, 1966. 18 с.
13. Сіренко О. В. Визначення обстановки вчинення злочинів в криміналістиці. URL : http://www.rusnauka.com/28_NII_2012/Pravo/11_118104.doc.htm
14. Берназ В. Д. К вопросу о понятии обстановки совершения краж социалистического имущества на морском транспорте. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Вып. 31. Киев, Вища шк., 1985. С. 44–47.
15. Динту В. А. Обстановка злочину як елемент криміналістичної характеристики злочинів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Одеса: Університет «Одеська юридична академія», 2014. 20 с.
16. Астахова О. О. Значення обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину. *Юридична наука*. № 7. 2015. С. 91–98.
17. Черняховський Б. В. Особливості проведення слідчого огляду під час розслідування несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерів, автоматизованих систем, комп'ютерних

мереж чи мереж електров'язку. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 58–68.

18. Коваленко І. О. До питання криміналістичної характеристики шахрайства в сфері банківських електронних платежів. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: матеріали наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. С. 77–79.

19. Брич Л. Місце вчинення злочину і його значення у розмежуванні складів злочинів та відмежуванні їх від складів інших правопорушень. *Вісник Львівського університету*. Серія юрид. 2011. Вип. 52. С. 267–280.

20. Самойлов С. В. Розслідування шахрайств, учинених із використанням мережі «Інтернет»: автореф. дис. канд. юрид. наук.: 12.00.09. Донецьк : Донецький юридичний інститут, 2014. 18 с.

УДК 343.985.7:343.57:614.28

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.44>

МАКСИМЧУК І.М.

**ВИДИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ, ШО ПРИЗНАЧАЮТЬСЯ
ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ, ВИЛУЧЕНИХ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ
У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ПОВ'ЯЗАНИХ
З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ОТРУЙНИХ РЕЧОВИН**

**TYPES OF FORENSIC EXAMINATIONS APPOINTED FOR THE RESEARCH
OF OBJECTS SEIZED DURING THE INSPECTION IN CRIMINAL PROCEEDINGS
RELATED TO THE ILLEGAL CIRCULATION OF POISONOUS SUBSTANCES**

Актуальність статті полягає в тому, що розслідування будь-якого кримінального правопорушення неможливе без використання такої форми спеціальних знань як призначення та проведення судових експертиз. За результатами проведених різних видів оглядів вилучається низка об'єктів, предметів, слідів, що мають значення для розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом отруйних речовин. Усі вилучені під час огляду об'єкти підлягають експертному дослідженню, а тому у слідчого постає необхідність у призначенні відповідних видів судових експертиз. Метою статті є з'ясування видів судових експертиз, які можуть призначатися для дослідження об'єктів, вилучених за результатами проведення огляду, встановлення їх можливостей та значення для розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом отруйних речовин. Робота виконана з використанням загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, таких як: діалектичний, формально-логічний, аналізу та синтезу, узагальнення, порівняння. У статті розглянуто види судових експертиз, що призначаються для дослідження об'єктів, вилучених за результатами проведення огляду, наведено їх основні завдання та можливості. Здійснено поділ об'єктів експертного дослідження на чотири групи, зокрема: загально-криміналістичні, документація, отруйні речовини та об'єкти з їх слідами, а також трупи людей, тварин. Охарактеризовано такі види експертних досліджень як: дактилоскопічне, трасологічне, судово-одорологічне, експертизу документів бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності, судово-почеркознавчу, технічну експертизу документів, комп'ютерно-технічну, експертизу матеріалів, речовин і виробів, судово-хімічну, товарознавчу та технологічну експертизи, судово-медичну, судово-біологічну, харчову та судово-ветери-